

УДК 336.2:351.84

DOI 10.33244/2617-4154.2(19).2025.101-110

Н. В. Лаговська,*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
e-mail: nvlagovska@i.ua***ORCID ID 0000-0002-1732-2351;****А. Ю. Романенкова,***здобувач вищої освіти, Державний податковий університет
e-mail: nvlagovska@i.ua***ORCID ID 0009-0004-7551-7757**

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ

Стаття присвячена аналізу сучасного стану фіскальної політики в Україні як інструменту соціального захисту населення в умовах воєнного стану. Досліджується вплив соціально-економічних труднощів та повномасштабного вторгнення росії на ефективність соціальної політики держави. У статті аналізуються основні механізми соціального захисту, такі як соціальна допомога, соціальні гарантії та соціальне страхування, та їх відповідність сучасним викликам.

Дослідження виявляє диспропорції в розподілі бюджетних коштів, де пріоритет надається військовим потребам, що негативно впливає на соціальну сферу. Аналізуються проблеми неефективності механізму надання пільг, невідповідності розмірів соціальних виплат реальним потребам населення та недоліки системи соціального страхування.

Наголошується на необхідності комплексного реформування системи соціального захисту, зокрема: перехід від категоріального принципу надання пільг до адресного, з урахуванням реального матеріального стану громадян; оптимізація розподілу бюджетних ресурсів на соціальні програми; забезпечення прозорого контролю за використанням коштів; залучення громадських організацій та експертів до розробки соціальних програм.

У статті робиться висновок, що державні видатки на соціальну сферу є ключовим елементом забезпечення конституційних прав громадян на соціальний захист. Ці видатки, спрямовані на підтримку непрацездатних, пенсіонерів, ветеранів, сімей, дітей, молоді та безробітних, а також на вирішення житлових питань, відображають соціальну відповідальність держави.

Однак ефективність соціального захисту залежить не лише від обсягу фінансування, але й від ефективності розподілу коштів. Брак фінансових ресурсів, особливо в умовах економічних та політичних викликів, ускладнює виконання соціальних зобов'язань

держави. Тому реформування системи соціального захисту, зокрема через залучення недержавних інститутів та розробку чіткої концепції соціальної політики, є необхідним для забезпечення соціальної справедливості та стабільності в суспільстві.

Ключові слова: бюджетні видатки, соціальна допомога, соціальні гарантії, соціальне страхування, економічні виклики, соціальна справедливість, дефіцит бюджету, реформування.

Постановка проблеми. Останні роки в Україні характеризуються серйозними соціально-економічними труднощами, які показали недоліки в реалізації владою соціальної політики. Держава не змогла знизити рівень бідності, забезпечити зростання зайнятості та доходів населення, а також гарантувати рівний доступ громадян до соціальних і економічних ресурсів у різних регіонах країни.

Після повномасштабного вторгнення РФ 2022 року держава зіткнулася із ще серйознішими випробуваннями: було порушено територіальну цілісність, втрачено контроль над частиною територій, а бойові дії призвели до скорочення виробництва, масових банкрутств підприємств, що зі свого боку загострило соціально-економічну напругу в суспільстві. З того часу багато громадян опинилися у скрутному становищі через низькі доходи та викликане безробіття. Тому сьогодні для України особливо важливо ефективно використовувати всі можливі механізми соціального захисту населення. Одним із ключових інструментів впливу на ці процеси залишається належна фіскальна політика, яка виявляється у здатності держави оперативно реагувати на зміни, враховуючи потреби різних соціальних груп, забезпечувати соціальну справедливість та економічну стійкість навіть у найбільш складних умовах.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Попереднім дослідженням впливу фіскальної політики держави на соціальний захист населення у своїх працях займалися такі вітчизняні науковці: М. Бондар, який визначив структурні елементи соціального захисту та шляхи реалізації ефективної державної політики щодо соціального захисту населення; О. Гончар, який виокремив сутність соціальної допомоги, завдання та принципи, на яких вона ґрунтується; В. Зеленко та А. Стасишин, які здійснили аналіз ключових змін у функціонуванні системи соціального страхування в Україні; І. Кінаш, який вказав, що перспективи розвитку держави визначаються через успішне функціонування соціальної сфери як масштабного сектору економіки; Т. Корягіна, яка доводила, що основним та дієвим інструментом впливу на соціально-економічні процеси в державі є фіскальна політика; І. Якушко, яка проаналізувала вплив фіскальної політики на реалізацію завдань стратегії соціально-економічного розвитку країни. Втім, незважаючи на кількість згаданих праць, усі вони описують зазначену тему фрагментарно, водночас як комплексне дослідження, що дасть змогу виокремити основні проблеми та сформулювати пропозиції щодо їх вирішення, відсутнє.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасного стану фінансової політики держави, як інструменту впливу на соціальний захист населення в Україні, з метою виявлення недоліків та формування пропозицій щодо усунення виявлених проблем.

Виклад основного матеріалу. Станом на сьогодні соціально-економічний розвиток України, як і будь-якої країни світу, спрямовується на вирішення проблем і протиріч щодо забезпечення добробуту кожного члена суспільства. Це зумовлюється обраною та визначеною в Конституції України моделлю соціальної держави, що повинна сприяти високому рівню соціальної захищеності, гідного рівня матеріального добробуту, повної зайнятості, підтримки незахищених верств населення, якісної системи охорони здоров'я та освіти тощо.

Безсумнівно, розвиток соціальної сфери необхідно розглядати як важливий чинник прискорення економічного розвитку держави, що здійснюється під впливом певних чинників. Такими чинниками є соціальні зміни в суспільстві, що спричиняють зростання чи зменшення доходів населення, трансформації способу життя, а також політика держави, яка проявляється через посилення контролю над соціальною сферою чи прийняття законів, що допомагають активізувати її розвиток [1, с. 202–206].

Одним із інструментів впливу на всі ці соціальні процеси в суспільстві є фіскальна політика держави. Бо, як відомо, саме за допомогою фіскальної політики держава ініціює важливі процеси соціалізації через формування фінансового забезпечення тих чи інших видатків бюджету [2].

Світовий досвід показує, що без активної фіскальної політики неможливо створити ефективну соціально орієнтовану ринкову економіку, не кажучи вже про надійну систему соціального захисту держави. Через фіскальний механізм уряд здатний впливати на соціально-економічну безпеку країни: забезпечити економічне зростання; скоротити інфляцію та безробіття; забезпечити бездефіцитність бюджету; підвищити якість життя населення; ліквідувати значну диференціацію в доходах та споживанні населення; знизити рівень бідності; гарантувати доступність освіти та медичних послуг; соціальну захищеність значних верств населення; зростання народжуваності та зниження смертності [3].

Однак, аналізуючи ситуацію, що наразі склалась, можна стверджувати, що в період дії воєнного стану на території України діють бюджетні обмеження та необхідність збільшення видатків саме на оборону. Відповідно з початку повномасштабного вторгнення пріоритетними стали видатки саме на національну безпеку і реалізацію заходів воєнного стану, водночас як соціальні та інші видатки стали другорядними. Так, більше ніж 50 відсотків усього держбюджету України направлено на оборонну сферу (аналізувались дані за 2024 рік) [4]. Так, диспропорція у розвитку соціальної сфери продовжує зростати, а бюджетні механізми не повністю виконують свою функцію. Навіть більше, нестабільність у країні та кризові явища лише послаблюють ефективність соціальної системи, яка замість розв'язання накопичує нові виклики та негативні тенденції. Це демонструє, наскільки важливими є механізми поєднання соціальної та фінансової політики держави.

І хоча сьогодні переживаємо період становлення нашої держави як демократичної та правової, все ж маємо певний фундамент у цій сфері, який дає змогу окреслити межі соціального захисту й перейти до визначення чинників, які впливають на належне існування цієї системи.

Соціальний захист – це система економічних, соціальних, правових, організаційних заходів, що забезпечує працездатній людині й громадянину відповідні умови для поліпшення свого добробуту за рахунок особистого трудового внеску, а непрацездатним та

соціально вразливим верствам працездатного населення – гарантії в користуванні суспільними фондами споживання, матеріальну підтримку [5]. У широкому розумінні поняття «соціальний захист» визначають як: діяльність держави, спрямовану на забезпечення формування й розвитку повноцінної особистості, виявлення й нейтралізацію негативних чинників, що впливають на неї, створення умов для самовизначення і ствердження в житті [6, с. 36].

Конституційний Суд України зауважує, що «гарантування державою конституційного права на соціальний захист є однією з необхідних умов існування особи і суспільства (абз. 6 пп. 3.1 п. 3 мотивувальної частини Рішення від 04.06.2019 № 2-р/2019) [7].

Соціальний захист є проявом соціальної функції держави, що містить такі форми її взаємодії з населенням: соціальна допомога, соціальні гарантії та соціальне страхування [8].

Соціальний захист та соціальна допомога. Соціальною допомогою є система державного забезпечення, що надається у вигляді пенсій, допомог, надання матеріальної допомоги, обслуговування хворих і людей похилого віку, турботи про дітей [9].

Попри воєнний стан в Україні, соціальні виплати та допомоги продовжують надаватися, а для окремих категорій населення вони навіть зростають. Водночас війна суттєво вплинула на систему соціальної підтримки, спричинивши дві ключові зміни: значне скорочення фінансових можливостей держави та різке збільшення кількості вразливих груп, які критично потребують допомоги, зокрема, це стосується осіб, які постраждали внаслідок бойових дій.

Із функціональної класифікації видатків державного бюджету України вбачається, що частка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення 2022 року становила 15,75 %, 2023 року – 11,69 %, 2024 року – 10,36 %. Тобто, незважаючи на збільшення категорій та кількості осіб, які потребують допомоги, відбулося зменшення частки соціальних видатків, що свідчить про зміну пріоритетів бюджету [4].

Водночас за 2022–2023 рр. рівень глибокої бідності зріс до 35,8 %, що є різким погіршенням порівняно з попередніми роками. Військові дії, зупинка економіки, падіння рівня життя і масова міграція – все це призвело до того, що значна частина населення опинилася в умовах виживання. 2023 року рівень бідності залишився на рівні 35,5 % [10]. Це свідчить про те, що наслідки війни все ще досить сильні, і досі не відбулося жодних значних економічних зрушень, які б могли стабілізувати ситуацію. Найбільш критичне становище зараз навіть не для тих, хто працює, а для людей, які не мають підтримки і змушені виживати на мінімальні соціальні виплати. Насамперед це стосується літніх пенсіонерів, які живуть наодинці та отримують мінімальну пенсію, а також до цього числа можна віднести ВПО, які не змогли знайти роботу.

Однією з основних проблем системи соціального забезпечення в Україні є неефективність механізму надання пільг. Відповідно до чинного законодавства пільги надаються за категоріальним принципом, тобто люди отримують їх через приналежність до певної пільгової групи, без урахування реального матеріального стану та доходів. Це означає, що часто найбільш вразливі верстви населення залишаються недостатньо захищеними. Дві третини загальної суми пільг та допомог припадають на домогосподарства, чий середній дохід перевищує прожитковий мінімум. Водночас розмір допомоги, яку отримують малозабезпечені й більш забезпечені громадяни, практично не відрізняється. Через таку систему пільг, що не враховує реальну фінансову ситуацію людей, майже третина населення охоплена

Лаговська Н. В., Романенкова А. Ю. Фіскальна політика держави як інструмент впливу на соціальний захист населення

пільговими програмами, однак належний рівень соціального захисту не гарантується тим, хто цього дійсно потребує [11, с. 88–96].

Такі показники свідчать про те, що соціальні програми є досить неефективними, незважаючи на те, що розмір фондів соціальної допомоги постійно збільшується. Так, вразливі верстви населення практично не відчують їх позитивного впливу.

Соціальний захист та соціальні гарантії. Сучасний стан соціального захисту в Україні передбачає формування соціальних стандартів, на основі яких визначаються розміри державних соціальних виплат. Державні гарантії (стандарти) базуються на ідеї соціальних мінімумів: мінімальна зарплата, мінімальна пенсія, прожитковий мінімум.

Одним із ключових показників для призначення більшості соціальних допомог та виплат є прожитковий мінімум. Аналіз розмірів прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати за 2022–2025 рр. показав позитивні зміни. Так, загальний прожитковий мінімум на одну особу 2025 р., порівняно з 2022 р., збільшився на 635 грн (на 26,54 %). Варто зазначити, що у державному бюджеті України на 2025 рік не заплановано підвищення прожиткового мінімуму. Мінімальна заробітна плата 2025 р., порівняно з 2022 роком, збільшилась на 1 500 грн (на 23,08 %) (рис. 1). Очевидно, що розмір мінімальної заробітної плати, встановлений 2025 року, незважаючи на його збільшення, не відповідає потребам працездатних осіб. У таких умовах заробітна плата вже не виконує своєї мотиваційної функції щодо забезпечення відтворення робочої сили та стимулювання високоефективної праці.

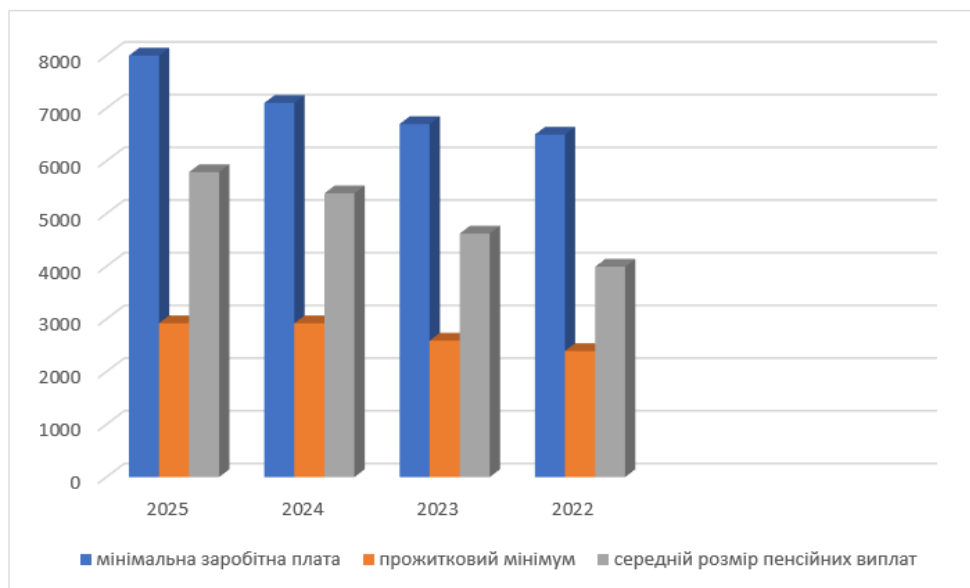

Рисунок 1 – Динаміка прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати та середнього розміру пенсійних виплат в Україні за 2022–2025 рр.

Джерело: побудовано за даними Міністерства фінансів України та Пенсійного фонду України [7; 9].

Мінімальна пенсія визначається на основі поточного рівня мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму. Для більшості людей похилого віку пенсія є єдиним джерелом для існування. Динаміка середнього розміру призначеної пенсійної виплати за 2025–2022 рр. вказує на позитивні зміни (рис. 1). Проте встановлений мінімальний розмір пенсії за віком аж ніяк не може задовольнити потреби пенсіонерів. У цьому аспекті позитивними є заходи уряду щодо індексації пенсії, що дасть змогу дещо покращити їх матеріальний стан громадян, які отримують найменші виплати.

Соціальний захист та соціальне страхування. Соціальне страхування відіграє важливу роль у забезпеченні соціального захисту, допомагаючи зменшити вплив життєвих ризиків і підвищити стійкість суспільства до різних викликів. Це невід’ємна частина соціально-економічної системи, яка відображає як досягнення, так і недоліки сучасного підходу до соціального захисту.

Основне завдання соціального страхування – захист громадян від фінансових труднощів, спричинених втратою доходу через хворобу, безробіття, старість чи інші обставини [13; 14]. Ця система спрямована на підтримку соціальної стабільності, зменшення рівня нерівності та забезпечення економічної безпеки населення. В Україні система соціального страхування зіштовхується з рядом викликів, а саме:

- недосконалість механізмів збору та обліку внесків: існуюча система збору соціальних внесків є складною та неефективною, що призводить до недофінансування соціальних фондів [15, с. 10–15];
- невідповідність сучасним економічним умовам: система соціального страхування не адаптована до поточних економічних реалій, що знижує її здатність забезпечувати належний соціальний захист населення [16, с. 29–36];
- фінансова нестабільність: брак коштів у соціальних фондах загрожує своєчасному та повному нарахуванню соціальних виплат [17, с. 213–221].

Останні роки принесли значні зміни у сферу соціального страхування, спричинені внутрішніми реформами та зовнішніми викликами, зокрема пандемією COVID-19, економічною нестабільністю та війною в Україні. Попри труднощі, система соціального страхування зазнала суттєвих трансформацій, спрямованих на підвищення її ефективності. Одним із ключових нововведень, на нашу думку, стало об’єднання окремих фондів соціального страхування, зокрема Фонду соціального страхування та Фонду страхування на випадок безробіття. Також впровадились нові механізми розподілу коштів, які роблять соціальну допомогу більш адресною. Пріоритет у підтримці надається тим, хто найбільше цього потребує, зокрема ветеранам, внутрішньо переміщеним особам та людям із втратою працездатності – як тимчасовою, так і постійною [18].

Однак основним викликом залишається подолання бюрократії та забезпечення прозорого й ефективного контролю за використанням коштів. Фінансовий стан системи соціального страхування в Україні залишається напруженим, оскільки економічна нестабільність та бюджетний дефіцит ускладнюють повноцінне фінансування соціальних програм. Через брак коштів виникають затримки у виплатах, що підриває довіру громадян до соціального захисту. Крім того, значна частина бюджету спрямовується на підтримку

військовослужбовців, ветеранів, їхніх родин та внутрішньо переміщених осіб. Це вимагає перегляду підходів до розподілу ресурсів і пошуку нових механізмів соціальної підтримки.

Висновок. Державні видатки, що формуються в рамках фіскальної політики, є ключовим інструментом для реалізації конституційного права громадян на соціальний захист. Вони забезпечують фінансування соціальних програм, спрямованих на підтримку різних категорій населення, особливо тих, хто опинився у складних життєвих обставинах. Ефективність фіскальної політики безпосередньо впливає на рівень соціального захисту та добробут громадян.

Видатки на соціальну сферу тісно пов'язані з економічними та політичними реаліями. В умовах воєнного стану пріоритет зміщується на оборонні витрати, що може призвести до скорочення фінансування соціальних програм. Це зі свого боку може спричинити соціальну напругу та економічну нестабільність. Тому важливо знаходити баланс між оборонними та соціальними потребами, забезпечуючи ефективне використання бюджетних ресурсів. Так, щоб дійсно вразливі категорії громадян не залишались без належної підтримки, перспективним рішенням, на нашу думку, може бути запровадження єдиної цифрової системи обліку соціальних виплат, що формуватиме «соціальний рейтинг» фінансового забезпечення населення.

Існуюча система соціального захисту в Україні потребує реформування. Недостатнє фінансування, неефективний розподіл коштів та відсутність чіткої концепції соціальної політики негативно впливають на якість соціальних послуг. Необхідно впроваджувати адресні програми, стимулювати участь недержавних інститутів, зокрема розвиток державно-приватного партнерства через залучення великого бізнесу до фінансування деяких соціальних програм, а також удосконалювати нормативи соціальних витрат та покращувати планування бюджетних видатків. Це дасть змогу забезпечити соціальну справедливість, підвищити ефективність системи та зміцнити довіру громадян до держави, які так необхідні сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Barr N. Economics of the Welfare State, 5th ed., Oxford University Press, Oxford, 2012, UK.
2. Palier B. A Long Goodbye to Bismarck? The Politics of Welfare Reform in Continental Europe, Amsterdam University Press, Amsterdam, Netherlands. 2010. URL : <https://doi.org/10.1017/9789048512454> (дата звернення: 27.02.2025).
3. Базалійська Н. П., Мізюк С. В., Кучерявий І. О. Подолання проблем соціального захисту інвалідів в Україні. Proceedings of the 5 th International Scientific and Practical Conference theory and practice of science: key aspects. Rome, Italy 7–8.11.2021. С. 88–96.
4. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять. *Право України*. 2000. № 4. С. 36.
5. Бондар М. Соціальне забезпечення та соціальний захист в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 34. С. 10–15. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-10>

Лаговська Н. В., Романенкова А. Ю. Фіскальна політика держави як інструмент впливу на соціальний захист населення

6. Соціальне страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / Бондаренко Н. В., Ролінський О. В., Гумен О. В., Андрусішина Т. В. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2023. Вип. 102, ч. 2. С. 213–221. URL : <https://doi.org/10.32782/2415-8240-2023-102-2-213-221>
7. Видатки держбюджету України / Мінфін України : офіційний вебсайт. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/> (дата звернення: 27.02.2025).
8. Гончар О. С. Соціальна допомога: завдання, принципи, критерії. *Актуальні проблеми соціального розвитку в суспільстві змін* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 28–30 березня 2024 р. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/269023b1-8ecd-4dcd-a12a-86716d7259/content>
9. Дані про середній розмір пенсійної виплати / Пенсійний фонд України : інформаційна сторінка вебпорталу. URL : <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/dani-pro-serednij-rozmir-pensijnoyi-vyplaty/arhiv-zapitannya-vidpovidi-peremishhenim-dani-pro-serednij-rozmir-pensijnoyi-vyplaty/> (дата звернення: 27.02.2025).
10. Загарій В. П. Роль соціального страхування в парадигмі відновлення економіки України. *Електронне наукове видання науковий вісник міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології*. 2024. Том 3, № 4.
11. Зеленко В., Стасишин А. Трансформування системи соціального страхування України: аналіз задекларованих змін. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 5 (115). С. 29–36.
12. Кінаш І. П. Соціальна сфера як ресурс сталого розвитку. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2012. Вип. 8 (1). С. 202–206. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2012_8%281%29_34
13. Когатько Ю. Динаміка бідності в Україні в 2016–2023 роках: вплив COVID-19 та війни. *Сучасні тренди і стратегічні імперативи розвитку HR-інжинірингу, економіки та бізнесу в умовах турбулентності й трансформації національної економіки* : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Хмельницький 14–15 листопада 2024 р. URL : https://bine.khmn.edu.ua/wp-content/uploads/sites/54/zbirnyk-konferencziyi_hr_2024-isbn.pdf#page=213
14. Корягіна Т. В. Фіскальна політика як інструмент забезпечення національної безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2018. № 5. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_5_20
15. Рішення Конституційного Суду України від 4 червня 2019 року № 2-п/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va02p710-19#Text>
16. Синчук С. М. Право соціального забезпечення України : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2006. 384 с.
17. Чорна М. Сутність прав громадян на соціальний захист. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. Вип. 4.
18. Якушко І. В. Фіскальна політика: сутність та особливості впливу на розвиток національної економіки. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 6. URL : https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_6_2022

REFERENCES

1. Barr N. Economics of the Welfare State, 5th ed., Oxford University Press, Oxford, UK, 2012.
2. Palier B. A Long Goodbye to Bismarck? The Politics of Welfare Reform in Continental Europe. Amsterdam University Press, Amsterdam, Netherlands, 2010. URL : <https://doi.org/10.1017/9789048512454>
3. Bazaliyska N. P., Mizyuk S. V., Kucheriavyi I. O. Overcoming the problems of social protection of disabled people in Ukraine. Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference "Theory and Practice of Science: Key Aspects". Rome, Italy, November 7–8, 2021. P. 88–96.
4. Bolotina N. The human right to social security in Ukraine: the problem of terms and concepts. *Law of Ukraine*. 2000. No. 4. P. 36.
5. Bondar M. Social Security and Social Protection in Ukraine. *Economy and Society*. 2021. Issue 34. P. 10–15. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-10>
6. Bondarenko N. V., Rolinskyi O. V., Humen O. V., Andrusishyna T. V. Social Insurance in Ukraine: Current State and Development Prospects. Collection of Scientific Papers of Uman National University of Horticulture. 2023. Issue 102, Part 2. P. 213–221. URL : <https://doi.org/10.32782/2415-8240-2023-102-2-213-221>
7. State budget expenditures of Ukraine / Official website of the Ministry of Finance of Ukraine. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>
8. Gonchar O. S. Social assistance: tasks, principles, criteria. *Actual Problems of Social Development in a Changing Society* : materials of the II International Scientific and Practical Conference, Kharkiv, March 28–30, 2024. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/269023b1-8ecd-4dcd-a12a-b386716d7259/content>
9. Data on the average pension payment. Information page of the Pension Fund of Ukraine. URL : <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/dani-pro-serednij-rozmir-pensijnoyi-vyplaty/arhiv-zapitannya-vidpovidi-peremishhenim-dani-pro-serednij-rozmir-pensijnoyi-vyplaty/>
10. Zaharii V. P. The Role of Social Insurance in the Paradigm of Ukraine's Economic Recovery. *Electronic Scientific Journal "Scientific Bulletin of the International Association of Scientists"*. Series: Economics, Management, Security, Technology. 2024. Vol. 3, No. 4.
11. Zelenko V., Stasyshyn A. Transformation of the Social Insurance System in Ukraine: Analysis of Declared Changes. *Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, 2015, Issue 5 (115). P. 29–36.
12. Kinash I. P. The social sphere as a resource for sustainable development. *Actual Problems of Regional Economy Development*. 2012. Issue 8 (1). P. 202–206. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2012_8%281%29__34
13. Kogaitko Yu. Dynamics of poverty in Ukraine in 2016-2023: impact of COVID-19 and war. *Modern Trends and Strategic Imperatives for the Development of HR Engineering, Economics, and Business under Turbulence and Transformation of the National Economy* : materials of the IV International Scientific and Practical Conference, Khmelnytskyi, November 14–15, 2024. URL : https://bine.khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/54/zbirnyk-konferencziyi_hr_2024-isbn.pdf#page=213

14. Koryahina T. V. Fiscal policy as a tool for ensuring national security. *Effective Economy*. 2018. No. 5. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_5_20
15. Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated June 4, 2019, No. 2-р/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va02p710-19#Text>
16. Synchuk S. M. Social Security Law of Ukraine : Textbook. 2nd ed., revised and supplemented. Kyiv : Znannya, 2006. 384 p.
17. Chorna M. The essence of citizens' rights to social protection. *Entrepreneurship, Economy, and Law*. 2019. Issue No. 4.
18. Yakushko I. V. Fiscal policy: essence and features of influence on the national economy development. *Problems of Modern Transformations*. Series: Economics and Management. 2022. No. 6. URL : https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_6_2022

N. V. Lagovska, A. Yu. Romanenkova. FISCAL POLICY OF THE STATE AS A TOOL FOR INFLUENCING SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION

The article is devoted to analyzing the current state of fiscal policy in Ukraine as a tool for social protection of the population under martial law. The author examines the impact of socio-economic difficulties and Russia's full-scale invasion on the effectiveness of the state's social policy. The article analyzes the main mechanisms of social protection, such as social assistance, social guarantees, and social insurance, and their adequacy in addressing modern challenges.

The study reveals disparities in the allocation of budgetary funds, where military needs are prioritized, negatively affecting the social sector. Issues such as the inefficiency of the benefit provision mechanism, the inadequacy of social payments in meeting the real needs of the population, and shortcomings in the social insurance system are analyzed.

The author emphasizes the need for comprehensive reform of the social protection system, particularly: transitioning from a categorical principle of benefit provision to a targeted approach that considers citizens' actual financial status; optimizing the distribution of budgetary resources for social programs; ensuring transparent oversight of fund utilization; and involving public organizations and experts in the development of social programs.

The article concludes that government expenditures on the social sector are a key element in ensuring citizens' constitutional rights to social protection. These expenditures, aimed at supporting the disabled, pensioners, veterans, families, children, youth, the unemployed, and addressing housing issues, reflect the state's social responsibility.

However, the effectiveness of social protection depends not only on the volume of funding but also on the efficiency of resource allocation. A lack of financial resources, especially amid economic and political challenges, complicates the fulfillment of the state's social obligations. Therefore, reforming the social protection system, including the involvement of non-governmental institutions and the development of a clear social policy concept, is necessary to ensure social justice and stability in society.

Key words: budget expenditures, social assistance, social guarantees, social insurance, economic challenges, social justice, budget deficit, reformation.

Стаття надійшла до редколегії 5 березня 2025 року

Лаговська Н. В., Романенкова А. Ю. Фіскальна політика держави як інструмент впливу на соціальний захист населення